

ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಡಾ.ರಮೇಶ.ವಿ.ಎಂ.¹

ಜಗತ್ತಿನ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜದ ಬಗೆಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧರ್ಮವು ಸಹ ತನ್ನ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಧರ್ಮಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರಧಾನ ಮತ್ತು ಅಂತಿಮ ಗುರಿಗಳನ್ನು ತಲುಪುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ, ಆ ಬಗೆಯಲ್ಲಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಈ ನೆಲೆ ಮತ್ತು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧರ್ಮವೂ ಸಹ ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸ್ಥಳ ಅಥವಾ ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತರುವ ಮಹತ್ವದ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆಯಾ ಧರ್ಮದ ಉದಾತ್ತ ಸದ್ಗುಣ ನೈತಿಕ ಬೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸಲಹೆ ಮತ್ತು ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ನೀಡುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಈ ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜವು ಮಾನವೀಯತೆಗೆ ಉತ್ತಮವಾದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆದೇಶಿಸುವ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ಅನಿಷ್ಟಗಳಾದ ಬಡತನ ಮತ್ತು ದುಃಖವನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಿದ ಆದರ್ಶ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾದ ನಿಜವಾದ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಸಹ ಇದನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಒಂದು ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಪ್ರಧಾನ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಜ್ಞಾನೋದಯದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿಯೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಬೌದ್ಧ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಬ್ಬಾಣವನ್ನು ಒಂದು ರೀತಿಯ ಆದರ್ಶ ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು.

1.ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು,ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಭಾಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ,ಮುಕ್ತ ಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು.

ನಿಬ್ಬಣದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಆದರ್ಶ ರಾಜ್ಯವಾದರೆ; ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ತಲುಪಿಸುವುದು ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಅಂತಿಮ ಗುರಿಯು, ಅದರ ಅಂತಿಮ ವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ನಿಜ. ಆದರೆ, ಇದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಒಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿದೆ. ಬೌದ್ಧರು ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುವ ನೈತಿಕ ಬೋಧನೆಗಳನ್ನು ಧರ್ಮವು ಒದಗಿಸಿದೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ಸದಸ್ಯರು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಎಲ್ಲಾ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ತರಬಹುದು. ಆವಾಗ ಮಾತ್ರವೇ ಸಮಾಜ ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಉತ್ತಮ ಕ್ರಿಯೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಸಮಾಜದ ಸದಸ್ಯರು ಅಂತಿಮ ಗುರಿಯನ್ನು ತಲುಪಲು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೂ ಅಂತಿಮ ವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ತಲುಪಲು ಮುಂದಿನ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಸಮಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅವರ ನಡವಳಿಕೆಯ ಸಕಾರಾತ್ಮಕ ಫಲಿತಾಂಶಗಳು ಅವರು ವಾಸಿಸುವ ಸಮಾಜವನ್ನು ಬದುಕಲು ಆದರ್ಶ ಸ್ಥಳವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಬೌದ್ಧ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು, ಇತರರಿಗೆ ಹಾನಿ ಮಾಡುವುದು, ಕಳ್ಳತನ, ವ್ಯಭಿಚಾರ, ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವುದು ಮತ್ತು ಅಮಲು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಲು ಸಲಹೆ ನೀಡುವಂತಹ ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿನ ಐದು ಮೂಲಭೂತ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದಲಾಗಿದೆ. ಈ ಐದು ಮೂಲಭೂತ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಯಾವುದೇ ಸಮಾಜದ ಸದಸ್ಯರು ಸ್ವಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅನುಸರಿಸಿದರೆ; ಅಂತಹ ಸಮಾಜವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬೌದ್ಧ ಸಮಾಜದ ಶ್ರೇಣೀಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಆದರ್ಶ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತದೆ.

ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರ; ಸಮಾಜವನ್ನು ಪಬ್ಬಜಿತಾ-ಏಕಾಂತ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಗಹಟ್ಟಾ-ಐಯಾಯ್ ಜನರ ಸಮಾಜವೆಂದು ಎರಡು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಸಮಾಜವು ಯಾವಾಗಲೂ ಏಕಾಂತ ಸಮಾಜಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದ ಬಹುಪಾಲು ಜನರು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿದ್ದರೂ, ಇದು ಇನ್ನೂ ತೊಂದರೆದಾಯಕವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಏಕಾಂತ ಜೀವನವು ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶ ಅಥವಾ ತೆರೆದ ಆಕಾಶದಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಜನರು ಏಕಾಂತವಾಗಲು ಮನೆಯ ಜೀವನವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಬೌದ್ಧ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪಬ್ಬಜಿಲ = ಭಿಕ್ಕು ಅಥವಾ ಬೌದ್ಧ ಸನ್ಯಾಸಿ; ಭಿಕ್ಕುನಿ = ಬೌದ್ಧ ಸನ್ಯಾಸಿನಿ; ಗಹತ್ತ = ಉಪಾಸಕ ಅಥವಾ ಬೌದ್ಧ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಸಿಕಾ = ಬೌದ್ಧ ಮಹಿಳೆ ಎಂಬಂತಹ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪಬ್ಲಿಷಿಟ ಸಮಾಜದವರು ಕಮಲದ ಮೇಲಿನ ನೀರಿನ ಹನಿಗಳಂತೆ ಜೀವನ ನಡೆಸಬೇಕು. ಅವರು ಜೀವನಾವಶ್ಯಕವಾದ ಆಹಾರ, ವಸತಿ, ಬಟ್ಟೆಯಂತಹ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಅವರು ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು, ಭೂಮಿ, ವಸತಿ, ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಆಭರಣಗಳು, ಸೇವಕರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಇರಿಯಾಪಥಂ ಪಬ್ಲಿಷಿತನಿಲೋಮಿತಾನಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷುಗಳು ಮತ್ತು ಭಿಕ್ಷುಣಿಯರು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಅಭ್ಯಾಸದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ. ಗಹತ್ತ ಸಮಾಜದ ಸದಸ್ಯರು ಗಹತ್ತವಟ್ಟವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು - ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಸೂಚಿಸಲಾದ ನೀತಿಗಳು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಹೆತ್ತವರನ್ನು ಸದಾಚಾರದಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಾನೂನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ಅವರು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಇತರ ಸುತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಗಹಟ್ಟ ಸಮಾಜದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಅರಿಯ ಎಂದು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರು ಅರಿಯ ಕೌಶಲ್ಯಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಅರಿಯ ಶಿಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಗೊಂಡಿರುವ ಉದಾತ್ತ ಸದ್ಗುಣ ಬೋಧನೆಗಳು - ಧರ್ಮಗಳು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಭಯದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೆ, ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವು ಮಾನವನ ಅಂತಿಮ ಸತ್ಯದ ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಅದರ ಮೂಲ ಆಶಯವು ಮಾತ್ರ ಜೀವಂತ ಮಾನವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಮತ್ತು ಉದಾತ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಬುದ್ಧಗುರುವಿನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಜ್ಞಾನೋದಯದ ಮೇಲೆ, ಅಜ್ಞಾನ, ಭಯ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ದೋಷಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಮೂಲಕ ಸಾಧಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಧರ್ಮ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಬುದ್ಧಗುರುವಿನ ಉದಾತ್ತ ಸದ್ಗುಣ ಬೋಧನೆಗಳು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಶತಮಾನಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಸಮಯದ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ನಿಂತಿವೆ. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಧಾನವು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಏಕೆ ದುಃಖವಿದೆ, ಏನೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ದುಃಖಗಳನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕುವ ಮೂಲ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಗಳು ಮತ್ತು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧಗುರುವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಂತ ಜೀವಿಯ ಮರಣದ ಕಾಯಿಲೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಕೊಳೆಯುವಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮನನೊಂದಾಗ; ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ ಈ ದುಷ್ಟರಿಣಾಮಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಅವರು ಇಡೀ ಲೌಖಿಕ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಿದರು. ತರ್ಕಬದ್ಧ ಚಿಂತನೆಯ ಮೂಲಕ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಪ್ರಪಂಚದ ಬಗೆಗೆ ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಅವರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಅವರು ಪ್ರಪಂಚದ ಬಗೆಗೆ ನಿಕಟವಾಗಿ ಯೋಚಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ; ಅವರು ಅಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಭಾವೋದ್ರೇಕಗಳ ಹನ್ನೆರಡು ಪಟ್ಟು

ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಸರಣಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಭಾವಚಕ್ರ ಅಥವಾ ಪರಕಾಯ ಪ್ರವೇಶದ ಚಕ್ರ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

1. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಾಗಿ (ಜಾತಿ) ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ ಮತ್ತು ಮರಣದ ದುಃಖವಿದೆ (ಸರ ಮರಣ)
 2. ಹಿಂದಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಭವ ಅಥವಾ ಕರ್ಮದಿಂದಾಗಿ ಜನ್ಮವಿದೆ.
 3. ಭವ ಅಥವಾ ಕರ್ಮವು ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಉಪದಾನ ಅಥವಾ ಉದ್ದೇಶದ ಬಾಂಧವ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ.

4. ಬಯಕೆ ಅಥವಾ ಭಾವಪರವಶತೆಯಿಂದಾಗಿ ವಸ್ತುಗಳ ತೀವ್ರವಾದ ಬಾಂಧವ್ಯವಿದೆ.
 5. ನೋವಿನ (ವೇದನ) ಅಥವಾ ಆನಂದದ ನಿಜವಾದ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಬಯಕೆ ಇದೆ.

6. ಇಂದ್ರಿಯ-ವಸ್ತುವಿನ ಸಂಪರ್ಕ (ಸ್ಪರ್ಶ-ಫಸ್) ಇರುವುದರಿಂದ ವೇದನವಿದೆ.
 7. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ (ಸದಾಯಾತನ) ವಸ್ತುಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಶವಿದೆ.

8. ಹೆಸರು ಅಥವಾ ಆಲೋಚನೆ ಮತ್ತು ರೂಪ ಅಥವಾ ವಸ್ತು (ನಾಮ-ರೂಪ) ಇರುವುದರಿಂದ ಸದಾಯತನವಿದೆ.

9. ಪ್ರಜ್ಞೆಯ (ವಿಜ್ಞಾನ) ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಕಾರಣ ನಾಮ ರೂಪವಿದೆ.

10. ವಸ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗಳ (ಸಂಸ್ಕಾರ) ನಡುವೆ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾನವಿದೆ.

11. ಅವಿದ್ಯೆ ಅಥವಾ ಅಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ತಪ್ಪು ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಂಸ್ಕಾರವಿದೆ. ಇದನ್ನು ಅವಲಂಬಿತ ಮೂಲದ ಕಾನೂನು ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಕಾರ್ಯ, ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತರ್ಕಬದ್ಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

ಯಾವುದೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲವೂ ಆಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಪರಸ್ಪರ ಅವಲಂಬನೆಯಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಒಂದಿರುವಾಗ ಇನ್ನೊಂದು ಅದರ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಒಂದರ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಇನ್ನೊಂದರ ಆಗುವಿಕೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಎರಡು ಅಂಶಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬಂಧಿತ ಅಂಶಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಅಡೆತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇದನ್ನು ಅನುಯೋಮ-ಪತಿಚ್ಛಾ ಸಂಪದ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಯಿತು. ಆಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ; ಅವಿಜ್ಞ-ಅಜ್ಞಾನ; ಸಂಖಾರ-ಮಾನಸಿಕ ಸ್ವಭಾವ; ವಿನ್ಯ-ಪ್ರಜ್ಞೆ; ನಾಮ-ರೂಪ-ಮನಸ್ಸು-

ವಿಷಯ; ಸಲಾಯತನ-ಆರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು; ಫಾಸಾ-ಸಂಪರ್ಕ; ವೇದನ-ಭಾವನೆ; ತನ್ನಾ-ಕಡುಬಯಕೆ; ಉಪದಾಜಿಯಾ-ಬಲವಾದ ಆಸೆ, ಬಾಂಧವ್ಯ; ಭಾವ-ಆಗುತ್ತಿದೆ; ಜಾತಿ-ಬಿರ್ತಿ ಮತ್ತು ಜರಾ ಮರಣ-ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ ಮತ್ತು ಮರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಅಸ್ತಿತ್ವದ ವೃತ್ತವು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಅವಲಂಬಿಸಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಇದು ದುಃಖದ ನಿರಂತರತೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ವಿಪಸ್ಸಾನದ ಮೂಲಕ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕುವ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಈ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ವಿದ್ಯಮಾನದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಮೂಲಕ ಈ ವೃತ್ತವನ್ನು ಮುರಿಯಬಹುದು.

ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ನಿರಾಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುವ ಸಂಯುಕ್ತ-ನಿಕಾಯದ ಪ್ರಕಾರ; ಕಾಮ-ಆಸೆ, ದೋಷ -ವಿರಾಗತೆ ಮತ್ತು ಮೋಹ-ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಮಾತ್ರ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಫಲವನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ನಿಕಾಯದಲ್ಲಿ ಮುಂಬರುವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಫಲವನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಕ್ರಿಯೆಯು ಬಂಜರಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಕ್ರಮಗಳು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಕ್ರಮಗಳು ನೆಲದಿಂದ ಬೇರುಸಹಿತ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದ ಮರಗಳಂತೆಯೇ ಒಂದು ಬೀಜವು ಫಲವತ್ತಾದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದಾಗ ಮತ್ತು ಅದರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಲು ಗಾಳಿ, ನೀರು, ಬೆಳಕನ್ನು ಒದಗಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಬೀಜವು ಬೆಳೆದು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಅಂತಹ ಬೀಜವನ್ನು ಸುಟ್ಟರೆ ಅದು ಮರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ, ಕ್ರಿಯೆಯು ರಾಗ, ದೋಷ ಮತ್ತು ಮೋಹಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಿದ್ದರೆ, ಅದು ಸುಟ್ಟ ಬೀಜದಂತೆ, ಫಲವನ್ನು ನೀಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಂಗುತ್ತರ ನಿಕಾಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಕರಗತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿದ ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಕೆಟ್ಟ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ; ಆ ಕ್ರಿಯೆಯು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿದೆ. ಅದೇ ಕ್ರಿಯೆಗಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹ ಕ್ರಿಯೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಅದು ಪವಿತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಅಶುದ್ಧತೆ ಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಲೋಟ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಉಪ್ಪಿನ ಉಂಡೆ ಇಡೀ ನೀರನ್ನು ಉಪ್ಪಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಗಂಗಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಎಸೆದ ಅದೇ ಉಪ್ಪು ಅದರ ನೀರಿನ ರುಚಿಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವುದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟ ಸಾಧನವು ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯದ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಸಂಕಟಗಳ ನಿಲುಗಡೆಗೆ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಯುಗಯುಗಗಳಿಂದಲೂ ಜನರು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅಥವಾ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಅಂಗುತ್ತರ ನಿಕಾಯದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಗುರುವಿನಿಂದ ಮರುಶೋಧಿಸಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಶಿಲಾ-ನೈತಿಕತೆ, ಸಮಾಧಿ-ಮನಸ್ಸಿನ ಏಕಾಗ್ರತೆ ಮತ್ತು ಪನ್ನ-ಒಳನೋಟವನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಉದಾತ್ತ ಅಷ್ಟಾಂಗೀಕ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ವಿಪಸ್ಸನವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಮಾನವನ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಮೋಚನೆಯ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ವಿಮೋಚನೆಗೊಂಡಾಗ; ಅವನು ಪ್ರಬುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಆನಂದವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ, ಹುಟ್ಟು ಮುಗಿಯಿತು, ಉನ್ನತವಾದ, ಭವ್ಯವಾದ ಜೀವನವು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು, ಏನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಮತ್ತು ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಲು ಉಳಿದಿಲ್ಲ.

ಬುದ್ಧಗುರುವಿನ ಧರ್ಮೋದೇಶವು ಒಂದೇ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅದು ವಿಮುಕ್ತಿ ಎಂಬ ಪೂರ್ಣ ವಿಮೋಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಅವರು ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ವಿಧಾನವು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಅವರು ಸಾಮಾನ್ಯ ದೈನಂದಿನ ಜೀವನದಿಂದ ಸಾಮ್ಯ ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬಳಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಯಾರಾದರೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಮತ್ತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಹೇಳಬಹುದು. ಅವುಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ;

1. ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಅಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಶುದ್ಧವಾದ ಬಟ್ಟೆಯ ಉದಾಹರಣೆ ನೀಡಿದರು ಮತ್ತು ಬಣ್ಣವನ್ನು ಹೀರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಧರ್ಮವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.
2. ಶಿಲಾ, ಸಮಾಧಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ; ಶಿಲಾವು ಮರದ ತೊಗಟೆಯಂತೆ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ; ಸಮಾಧಿಯು ಅದರ ಮರದಂತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಅದರ ಒಳಗಿರುವ ಸತ್ವದಂತಿರುತ್ತದೆ.
3. ನಾಲ್ಕು ಉದಾತ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸತ್ಯಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ; ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೆಜ್ಜೆ ಗುರುತುಗಳು, ಅದರಲ್ಲಿ ಆನೆಯ ಹೆಜ್ಜೆ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆಯೇ, ಎಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಬಹುದು.
4. ವ್ಯಕ್ತಿ ಅನುಸರಿಸುವ ತಪ್ಪು ದಾರಿಯ ದೋಷಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಅವರು ಹೇಳಿದರು. ತಪ್ಪು ಹಾದಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು ವ್ಯರ್ಥ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ. ಮರಳಿನಿಂದ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು. ಹಾಲು ಪಡೆಯಲು ಹಸುವಿನ ಕೊಂಬುಗಳನ್ನು

ಹಿಸುಕುವುದು, ಬೆಣ್ಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ನೀರು ಅಥವಾ ಎರಡು ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಒದ್ದೆ ಮಾಡುವುದು.

5. ಯಾವುದೇ ಪ್ರಮುಖ ವಿನಯ ನಿಯಮಗಳ ಅಸಹಕಾರದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ; ಯಾವುದೇ ಪ್ರಮುಖ ವಿನಯ ನಿಯಮವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಭಿಕ್ಷುವಿನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವನು ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ದೇಹದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಂತೆ, ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಿದರೂ ಅವನು ಜೀವಂತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವನು ಮರದಿಂದ ಉದುರಿದ ಎಲೆಯಂತೆ, ಮತ್ತೆ ಎಲೆಯ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡರೂ ಅದು ಮತ್ತೆ ಹಸಿರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಒಡೆದ ಬಂಡೆಯಂತಿದ್ದಾನೆ; ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬಂಡೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವನು ತನ್ನ ಕಾಂಡದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿದ ತಾಳೆ ಮರದಂತೆ, ಅದು ಮತ್ತೆ ಬೆಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಅವರ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಧರ್ಮೋಪದೇಶದ ವಿಧಾನವಾಗಿದ್ದು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರನ್ನು ಬಹಳ ಸುಲಭವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿತು ಮತ್ತು ಅವರು ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ವಿಮೋಚನಾ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.

ಬೌದ್ಧ ಧ್ಯಾನ - ವಿಪಸ್ಸನ - ವಿಪಸ್ಸನ ಎಂದರೆ; ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಲಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಮತ್ತು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಗಮನಿಸುವುದು. ನೈತಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವೇಗವರ್ಧನೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಗಮನಿಸಲು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ; ಅಲೋಭ-ತ್ಯಾಗ, ಅಡೋಸ-ಸ್ನೇಹ ಮತ್ತು ಅಮೋಹ-ಸರಿಯಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಭ್ಯಾಸದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಉಸಿರಾಟದ ಒಳಬರುವ ಮತ್ತು ಹೊರಹೋಗುವ ಬಗೆಗೆ ಅರಿವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರತಿ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಉಸಿರು ಒಳಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ಹೊರಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ತಾಂತ್ರಿಕ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇದು ವಾಸ್ತವದ ಆಂತರಿಕ ಸ್ವಭಾವದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಕಾವಲು ಎಂದರ್ಥ. ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿರುವ ಎಲ್ಲವೂ ಅಶಾಶ್ವತವಾಗಿದೆ. ಸಬ್ಬೇ ಶಂಕರ ಅನಿಚ್ಛಾ - ಎಲ್ಲವೂ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದೆ ಸಬ್ಬೇ ಸಂಖಾರ ದುಃಖ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲವೂ ದ್ರವ್ಯರಹಿತವಾಗಿದೆ. ಸಬ್ಬೇ ಧರ್ಮ ಅನತ್ತಾ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಬುದ್ಧಗುರುವಿನ ಉದಾತ್ತ ಸದ್ಗುಣ ಬೋಧನೆಗಳಿಂದಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಇದು ಮೂಲತಃ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾನಸಿಕ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಧರ್ಮಪದವು ಸತ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬನು ಸರಿಯಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ನಿಯಮಾಧೀನ ವಸ್ತುಗಳು ಅಶಾಶ್ವತ, ದುಃಖ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳು ಆತ್ಮವಿಲ್ಲದೆ. ಇವೆ ಒಬ್ಬನು

ಅಸಹ್ಯ ಮತ್ತು ಅನಾರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೀಕರಣದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸಂಕೀರ್ಣದ ಅಶಾಶ್ವತ ಸ್ವಭಾವದ ಸಮುಚ್ಚಯಗಳ ಏರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕುಸಿತವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದಾಗ; ಒಬ್ಬನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಸಂತೋಷ ಮತ್ತು ಸಂತೋಷವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಮರಣವಿಲ್ಲದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಒಬ್ಬ ಭಿಕ್ಷುವೂ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಶಾಶ್ವತವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಾನವನ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ; ಅವನು ಇತರರ ಅಶಾಶ್ವತತೆಯ ಬಗೆಗೆ ಯೋಚಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ, ಅವನು ತನ್ನ ಬಗೆಗೆ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೂ ಅವನು ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ ಎಂದು ಅವನು ಅನುಮಾನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಅಂತಹ ಅಜ್ಞಾನದ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗುವ ಭರವಸೆಯಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಸಂದೇಹವನ್ನು ವಿಪಸ್ಸನ ತೆಗೆದುಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಅಭ್ಯಾಸದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯರಾಶಿ - ಘನಸನ್ನ ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ, ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಹರಿವು ಮಾತ್ರ ಇದೆ ಎಂದು ಅವನು ತನ್ನ ಆಂತರಿಕ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಬುದ್ಧಗುರುವು ದಿಘಾ ನಿಕಾಯದ ಸಮನ್ವಯ ಸುತ್ತದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಬುದ್ಧಗುರುವಿನ ಪ್ರವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ; ಅವರು ಅವನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿಯ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಒಮ್ಮೆ ಅವರು ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಪಕ್ವತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಅನಂತರ, ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಸ್ಪಷ್ಟ, ಶುದ್ಧ, ಅರೆ ಪಾರದರ್ಶಕ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತ, ದುಷ್ಟತನದಿಂದ ದೂರವಿತ್ತು, ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಮತ್ತು ದೃಢವಾಯಿತು.

ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಾಗ; ಅವನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ವಿಪಸ್ಸನ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಗುವುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ವಾಸ್ತವದ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಈ ದೇಹವು ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದು ನಾಲ್ಕು ಅಂಶಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ತಂದೆ ಮತ್ತು ತಾಯಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದೆ ಮತ್ತು ಇದು ತುಂಬಾ ಬೇಯಿಸಿದ ಅನ್ನ ಮತ್ತು ರಸಭರಿತವಾದ ಆಹಾರದಿಂದ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನವೀಕರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಅದರ ಸ್ವಭಾವವು ಅಶಾಶ್ವತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಸವೆತ, ಸವೆತ, ವಿಸರ್ಜನೆ ಮತ್ತು ವಿಘಟನೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಅದರ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಅದು ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಮತ್ತು ಅಶಾಶ್ವತವಾಗಿದೆ. ಸವೆತ, ಸವೆತ ವಿಸರ್ಜನೆ ಮತ್ತು ವಿಘಟನೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.

ವಿಪಸ್ನಾನದ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಶವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ಅರಿವನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಅನೈತಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗಳ ಉದ್ಭವಿಸದ ಮೇಲೆ ನಿಗಾ ಇಡುವ ಮೂಲಕ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಬಾಗಿಲಿನ ಜಿಗಿತಗಾರನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾವಧಾನತೆ-ಸತಿ, ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ; ಅನೈತಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಾವಧಾನತೆಯನ್ನು ಬುದ್ಧಗುರು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಜೀವಿಗಳ ಶುದ್ಧೀಕರಣಕ್ಕೆ ದುಃಖ ಮತ್ತು ಪ್ರಲಾಪವನ್ನು ಮೀರಿ ಅನಾರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ದುಃಖದಿಂದ ಸಾಯುವವರಿಗೆ; ಸರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡುವ ನಿಬ್ಬಾಣವು ಏಕೈಕ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನ, ವೇದಾನುಪಸ್ಸನ, ಚಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಾನುಪಸ್ಸನ ಎಂದು ತಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಸಾವಧಾನತೆಯ ಉದಾತ್ತ ನಾಲ್ಕು ಅಂಶಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಮಹಾ ಸತಿಪತ್ನನ ಸುತ್ತದಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿಪಸ್ಸನವು ತಿಳುವಳಿಕೆ, ಹುಡುಕಾಟ, ದಶಾಂಶದ ಸಂಶೋಧನೆ, ವಿವೇಚನೆ, ತಾರತಮ್ಯ, ವ್ಯತ್ಯಾಸ, ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಪ್ರಾವೀಣ್ಯತೆ, ಟೀಕೆ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಒಳನೋಟ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಒಂದು ಆಂತರಿಕ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿದೆ. ಸರಿಯಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮತ್ತು ದುಃಖದ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ, ನಾಲ್ಕು ಅಂತಿಮ ಸತ್ಯಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ; ಸಿಟ್ಟಾ-ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಚೇತಸಿಕ-ಮಾನಸಿಕ ಅಂಶಗಳು, ರೂಪಾ-ಭೌತಿಕ ಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ನಿಬ್ಬಾಣ ಎಂಬುದು ಯಾವುದೇ ದುಃಖವಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿದೆ. ದುಃಖವನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಲು ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಅದು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಸಕ್ಕಯ-ದಿತ್ತಿ (ಶಾಶ್ವತ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ), ವಿಚಿಕಿಚ್ಛ (ಅನುಮಾನ), ಸಿಲಬಾತಪರಮಾಸ (ವಿಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧೀಕರಣದ ನಂಬಿಕೆ), ಕಾಮ-ರಾಗ (ಇಂದ್ರಿಯ ಭೋಗಗಳ ಬಯಕೆ), ಪಾದ್ಧ (ಇಷ್ಟ) ಅರೂಪ ರಾಗ (ಐಐಪಿ-ದೈವಿಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಪೇಕ್ಷೆ), ಮನ (ಅಹಂಕಾರ), ಉದ್ದಕ್ಕಾ (ವ್ಯಾಕುಲತೆ) ಮತ್ತು ಅವಿಜ್ಞ (ಅಜ್ಞಾನ)ವೆಂಬಂತಹ ಹತ್ತು ಸಂಕೋಲೆಗಳಿವೆ. ಈ ಸಂಕೋಲೆಗಳು ಕ್ರಮೇಣ ನಾಶವಾಗುವ ಬದಲು ಅವು ಒಂದೇ ಹೊಡೆತದಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ, ಸಾಧಕನು ಸೋತಪನ್ನನಾಗಲು ಮೊದಲ ಮೂರು ಸಂಕೋಲೆಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಬೇಕು. ಸೋತ ಎಂದರೆ; ನಿಬ್ಬಾಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗ. ಅಪನ್ ಎಂದರೆ; ಸೆಟ್ ಇನ್ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ನಿಬ್ಬಾಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅವರು ನಿಬ್ಬಾಣವನ್ನು ದೃಶ್ಯೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ, ಅದು ಇನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಿಬ್ಬಾಣವು ಅವನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ವಸ್ತುವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಅವನು ಕಾಮರಾಗ ಮತ್ತು ಪತಿಘವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವು ತುಂಬಾ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ನಾಶಪಡಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಅವರನ್ನು ವೇಯಿಕ್ ಮಾಡಬೇಕು ಮತ್ತು

ಅನಂತರ ಮಾತ್ರ ಅವನು ಸಕಡಗಾಮಿ ಅಥವಾ ಒಮ್ಮೆ ಹಿಂದಿರುಗಬಹುದು. ಈ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ನಿಬ್ಬಾಣವನ್ನು ಪಡೆಯದಿದ್ದರೆ, ಅವನಿಗೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಜೀವಂತ ಜೀವನವಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ದುರ್ಬಲಗೊಂಡಿದ್ದ ಎರಡು ಸಂಕೋಲೆಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವನು ಯಶಸ್ವಿಯಾದರೆ; ಅವನು ಅನಾಗಮಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಅಥವಾ ಎಂದಿಗೂ ಹಿಂತಿರುಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅವನು ನಿಬ್ಬಾಣವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ವಿಫಲನಾದರೆ; ಅವನು ಮತ್ತೆ ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಸುದ್ಧವಾಸ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ರೂಪ ದೈವಿಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಐದು ಸಂಕೋಲೆಗಳು ಉಳಿದಿವೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅವುಗಳನ್ನು ಬೇರುಬಿಡಲು ಮತ್ತು ನಾಶಮಾಡಲು ತನ್ನ ಅಂತಿಮ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ; ಅವನು ಅವುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಒಮ್ಮೆ ಅವರು ನಾಶವಾದಾಗ, ಅವನು ವಿಮೋಚನೆಯ ಜೀವಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪುನರಾವರ್ತಿತ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಮುಗಿದಿದೆ, ಪವಿತ್ರ ಜೀವನವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ. ನಿಯೋಜಿಸಲಾದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರು ಈಗ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ವಿಪಸ್ಸನದ ಅಭ್ಯಾಸವು ಮಾತ್ರ ಕಾಮವಾಚಾರ-ಸಿತ್ತದಿಂದ ಲೋಕತ್ತರ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಚಲಿಸಬಹುದು. ಪ್ರತಿ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಒಂದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಅಗಾಧವಾದ ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ ಇದು ನಿಬ್ಬಾಣದ ಹಂತವಾಗಿದೆ.

ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವು ಜೀವನವನ್ನು ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ ಎಂದು ನೋಡುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಲು, ಸಂಕಟದ ಸ್ವರೂಪ, ಅದರ ಮೂಲ, ದುಃಖವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯಕ. ಇದಲ್ಲದೆ, ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರ; ಅಂತಿಮ ವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ತಲುಪಲು, ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಬಳಸಬೇಕು. ಬೌದ್ಧರ ಜೀವನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ಬೌದ್ಧರಿಗೆ ಎರಡು ಆಯ್ಕೆಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಸಂಘ ಅಥವಾ ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಸದಸ್ಯರಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಆಯ್ಕೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ಉಪಾಸಕ ಸದಸ್ಯರಾಗುವುದಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡೂ ಆಯ್ಕೆಗಳು ಬೌದ್ಧ ಸಮಾಜದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಅಂತಿಮ ವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹೆಚ್ಚು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಅನಂತರದ ಆಯ್ಕೆಯು ತಲುಪಲು ಸಮಯವನ್ನು ಸರೋವರವಾಗಬಹುದು. ಬೌದ್ಧರ ಪ್ರಕಾರ; ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜವನ್ನು ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಬೌದ್ಧ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜವೆಂದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಕನಿಷ್ಠ ಜೀವನ ವಿಧಾನದಿಂದ ಅವರು ಮುನ್ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ತರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಜೀವಂತವಾಗಿರುವಾಗ ಅವರ ಉತ್ತಮ ಕಾರ್ಯಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅನಂತರ ಅವರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಧನಾತ್ಮಕ ಫಲಿತಾಂಶವನ್ನು ತರುತ್ತವೆ ಎಂದು ಅವರು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಬೌದ್ಧರು ಅಂತಿಮ ವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ತಲುಪಲು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವಾಗ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಆದರ್ಶ ಸ್ಥಳವನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದು.

ಗ್ರಂಥಸೂಚಿ

1. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಕಾಮತ್, *ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಕೀಪ್ತ ಇತಿಹಾಸ*, 2013
2. ಸದಾಶಿವ. ಕೆ, *ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ*, 1995
3. ಪ್ರಭಾಕರ ಜೋಷಿ. ಎಂ ಮತ್ತು ಎಂ.ಎ.ಹೆಗಡೆ, *ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಪರಿಚಯ*, 1995
4. ವೀರೇಂದ್ರ ಹೆಗಡೆ, *ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ*, 1990
5. ಬಸವರಾಜ, ಎಲ್. ಬುದ್ಧ ಚರಿತೆ, 2002
6. ವಾಸುದೇವ ಮೂರ್ತಿ. ಟಿ.ಎನ್. (ಅನು), *ಬುದ್ಧ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ*, 2015
7. ಮೂಡ್ನಾಕೂಡು ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ, (ಪ್ರ.ಸಂ),ಡಾ.ಜೆ.ಸೋಮಶೇಖರ್,(ವ್ಯ.ಸಂ),*ಮರಳಿ ಮನೆಗೆ*, 2006
8. ಅಶ್ವಥಪ್ಪ, ಕೆ.ಎನ್, *ಸಮಗ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ*, 2017
9. ತಾಳಜೆ ವಸಂತಕುಮಾರ, *ಬೌದ್ಧಾಯನ*, 2005
10. Rao, Shanker C N, *Sociology*, 2014